

Djur och barn i förskolans verksamhet

Författare: Jennie Nilsson och Maria Sauer
Examensarbete
på grundnivå i lärarutbildningen
Vt 11

Handledare: Louise Sund
Examinator: Gunilla Granath

*Akademien för utbildning, kultur och
kommunikation*

Examensarbete på grundnivå
15 högskolepoäng

SAMMANFATTNING

Jennie Nilsson
Maria Sauer

Djur och barn i förskolans verksamhet

2011

Antal sidor: 22

Denna studie syftar till att beskriva hur djur används i två förskolor med särskild profilering mot djurhållning samt hur pedagoger använder sig av djur i ett pedagogiskt syfte. De intervjuer och observationer vi genomfört visar att djur i den pedagogiska verksamheten har positiva effekter. Den litteratur vi tagit del av visar också att djur i den pedagogiska verksamheten, och framför allt i arbete med barn i behov av särskilt stöd, är betydelsefullt eftersom det kan få barn att känna empati och utveckla ansvarskänsla.

Nyckelord: Barn, djur, påverkan, empati

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte	1
1.2 Forskningsfrågor	1
1.3 Begreppsdefinitioner	1
2. Litteraturgenomgång.....	2
2.2 Miljön som pedagogisk resurs	2
2.3 Djurens inverkan på människan.....	2
2.4 Djur i undervisningen	4
2.5 Djurens påverkan på barn i behov av särskilt stöd.....	6
3. Metod	7
3.1 Datainsamlingsmetod.....	7
3.2 Urval	7
3.3 Databearbetning och analysmetod	8
3.4 Etiska ställningstaganden	8
3.5 Metoddiskussion	9
4. Resultatpresentation	9
4.1 Intervjuer	9
4.1.1 Djuren integreras i verksamheten.....	9
4.1.2 Kunskap och utveckling genom konkreta kopplingar	10
4.1.3 Liv och död	10
4.1.4 Djurens påverkan på barnen.....	10
4.1.5 Barn i behov av särskilt stöd	12
4.2 Observationer	12
4.2.1 Djur i verksamheten.....	12
4.2.2 Djur förmedlar lugn.....	13
5. Resultatanalys.....	13
5.1 Djurens påverkan på barnen	13
5.2 Djur i undervisningen	15
5.3 Liv och död	17
5.4 Barn i behov av särskilt stöd	18
6. Diskussion.....	18
6.1 Djur påverkar.....	18

6.2 Djur i den pedagogiska verksamheten.....	18
6.3 Stöd och hjälpmedel.....	19
6.4 Säkerhet kring djurhantering	19
6.5 Tillförlitlighet	19
7. Nya forskningsfrågor	20
8. Slutsatser	20
Referenser	21
Bilagor	23

1. Inledning

Vi har hört talas om hur djur används inom sjuk – och äldreården för att utveckla människor med god fysisk och psykisk hälsa. Vi har även fått kännedom om att barn och vuxna med funktionsstörningar bland annat utvecklar sin motorik när de ges möjlighet till att rida och umgås med hästar. Att använda sig av djur i pedagogiken är däremot inte så vanligt tyvärr, trots att det finns forskning som pekar på de positiva effekterna av att umgås med djur. Denna studie kommer att lyfta användningen av djur i pedagogiska verksamheter.

Vi har genom egna erfarenheter sett hur djur påverkar barn. När barn umgås med djur utvecklas den empatiska förmågan, självkänslan samt förståelsen av att respektera djur men även sina medmänniskor. Likaså utvecklar barnen en förståelse för sambandet mellan djur och till exempel vår mat. Även hur liv och död fungerar är något som barnen får kunskap om och detta på ett naturligt sätt. Håkanson (2009b) och Höök (2010) menar att det är något hos djuren som fascinerar barn och skapar en nyfikenhet, ett intresse samt motiverar barnen till att vilja lära. Detta är även något som läroplanen för förskolan, Lpfö 98 (Utvecklingsdepartementet, 2006) poängterar genom att barnens intresse ska uppmuntras.

1.1 Syfte

Syftet är att undersöka pedagogers förhållningssätt till djur som en del i verksamheten vid förskolor med särskild profilering mot en djurinriktad verksamhet.

1.2 Forskningsfrågor

- Hur använder sig pedagoger av och hur resonerar de kring djur i verksamheten?
- Vilken inverkan har djur på barn i verksamheten och hur resonerar pedagoger kring detta?
- Hur resonerar pedagoger om att använda sig av djur i arbetet med barn i behov av särskilt stöd?

1.3 Begreppsdefinitioner

I studien kommer begreppet djur att användas. Med detta menas olika djurarter och behöver inte specifikt betyda sällskapsdjur utan till exempel vilda djur, tama djur, bondgårdsdjur, husdjur och dylikt.

Med begreppet miljö syftar vi på den miljö som barnen befinner sig i. När det handlar om djur är miljön oftast utomhus eller i stall. Miljön är därför annorlunda än den miljö där förskolebarn vanligtvis befinner sig i.

Barn syftar i studien på yngre barn i förskoleåldern.

I studien benämns 4H som begrepp. Detta är en pedagogisk verksamhet med djur där allmänheten ges möjlighet till att få kontakt med bondgårdsdjur. De fyra H:na står för; huvud (ett livslångt lärande), hjärta (respekt och empati), hand (praktisk färdighet) samt hälsa (sunt levnadssätt). Den förskola som vi besökte för att samla in empiri samarbetade med en 4H gård.

2. Litteraturgenomgång

I detta kapitel presenteras tidigare forskning kring djur, dess påverkan på samt användning i pedagogisk verksamhet.

2.2 Miljön som pedagogisk resurs

Sandberg och Vuorinen (2009) skriver att det är barn samspelet tillsammans med miljöer i vardagen som utvecklar barns beteenden och färdigheter. Författarna menar att genom forskning har det konstaterats att positiva minnen från olika platser ger barnen en frihetskänsla. Vidare menar författarna att barns upplevelser av betydelsefulla miljöer utvecklar deras identitet. En inkluderande miljö är avgörande för barnets delaktighet anser Luttröpp (2009). Enligt Lpfö98 ska varje barn ges tillfälle till att förstå vad ens egna handlingar kan innebära för miljön samt att barn ska utveckla en relation till sin närmiljö och funktioner som tillhör det dagliga livet. Håkanson m.fl. (2008) menar att barn som befinner sig kring djur på ett naturligt sätt kommer i kontakt med naturen och dess friluftsliv, detta medför att barnen på ett lustfyllt och naturligt sätt lever ett aktivare liv.

2.3 Djurens inverkan på människan

Djur ger människan glädje anser Höök (2010), vilket Leicht Madsen (2002) instämmer i och tillägger även att djur förmedlar en känsla av kärlek, ömhet, vänskap och värme. I samvaro med djur, anser Folke-Fichtelius (1995), att människors förmåga utvecklas till att känna och visa känslor, respekt och samhörighet. Vidare menar författaren att det är viktigt för barns hälsa och utveckling med beröring och kroppskontakt. Att beröra djur kan aldrig kompensera mänsklig kontakt men kan däremot fylla i eventuella glapp i förbindelsen med människor. Leicht Madsen (2002) hävdar att djur ger barn en möjlighet att bli ovillkorligt älskade, detta trots brister, olydnad och utseende. Djur ger människor en känsla av gemenskap, de är även fördomslösa vilket gör att barn väljer att anförtro djur sina tankar, känslor och minnen, då de alltid blir bemöta med samma tillgivenhet och uppmärksamhet menar Höök (2010). Dirfeldt och Persson (2008) skriver att barn även anförtro djur sina hemligheter, lycka, ilska och rädsla. De hävdar att djuret är barnets vän som barnet kan anförtro sina tankar till utan att de förs vidare. Carlsson (2006) instämmer i Dirfeldt och Perssons resonemang och hävdar även att barn har lättare att anförtro sig till djur än till vuxna. Djur ifrågasätter aldrig det vi säger eller gör. De kan heller inte vara ironiska utan är alltid raka och ärliga och det är därför barn upplever att de kan lita på djur och att djuren finns där som lyssnare enligt Folke-Fichtelius (1995). Enligt författaren har studier visat att barn och ungdomar som umgås med djur har ett bättre självförtroende. Barn som umgås med djur är säkrare i sig själva och deras ängslighet minskar avsevärt hävdar Leicht Madsen (2002). Vidare skriver författaren att djur har stor betydelse för att barn ska kunna utveckla sin egen identitet.

Djur har en lugnande inverkan på barn och även om barn inte berör djuret så sänks blodtrycket endast genom att djuret är närvarande. Att djur har en avstressande påverkan på människan råder det inga tvivel om menar Leicht Madsen (2002).

Enligt Uvnäs Moberg (2000) visar forskning att hundägare har lägre blodtryck än människor utan hund och att detta beror på beröring och kontakt med hunden. Djur minskar stressen hos människor samt ökar motståndskraften att drabbas av stress anser Håkanson (2009a). Med djur i vår närhet känner vi oss lugnare och tryggare och det finns vetenskapliga bevis på att djur påverkar vår sinnesstämning samt att dessa ger oss glädje. Håkanson m.fl. (2008) menar att djur påverkar människor emotionellt och ger en minskad ångest, ett lugn, en trygghetskänsla samt ett bättre humör. Djur ger människor en ökad livskvalité och ett sällskap. Enligt Forsman och Forsman (2006) är det av mindre betydelse vilken djurart som människor umgås med, alla djur har en positiv hälsoeffekt.

Höök (2010) påvisar att djur är ett stöd och ett hjälpmedel i sociala situationer samt att djur skapar en gemenskap mellan människor. Barn som har problem med destruktiva handlingar i relationer, kan bli hjälpta av att hantera ett djur då dessa utvecklar barns ansvarsfullhet och känsla av empati. Även Carlsson (2006) skriver att ur ett utvecklingspsykologiskt perspektiv är djur betydelsefulla för barn och att barn redan från tidig ålder kan leva sig in i hur djur agerar, detta leder till att barnen lär sig att känna empati mot såväl djur som människor. Höök (2010) menar att djur har den viktiga förmågan att kunna trösta samt att skapa en känsla av att bli accepterad. Om ett djur befinner sig i närheten har barn lättare att utveckla ett samspel med varandra. I kontakten med djur kan även barn som har svårt med kommunikationen, är blyga eller tillbakadragna att våga öppna sig skriver Dirfeldt och Persson (2008). De menar även att det är nyttigt för barn att ha dialoger med djur då de utvecklar sin kunskap i att kommunicera med olika typer av kommunikationspartner.

Leicht Madsen (2002) anser att det är de reaktioner (morrning, skällning och kroppsspråk) som djur ger barn i olika situationer som präglar barns synsätt på hur djur kan behandlas. Då barn tolkar vuxnas kroppsspråk och handlar därefter är det deras reaktioner som präglar barns tyckande om hur de uppfattar djur. Barn som befinner sig kring djur är tvungna att lära sig olika förhållningssätt och agerande, då djur inte accepterar att bli behandlade på vissa sätt uttrycker Dirfeldt och Persson (2008). Folke-Fichtelius (1995) instämmer i detta resonemang och anser också att det är vuxna människor som måste lära barnen hur de ska bete sig kring djur samt hur de ska behandla djuret på ett optimalt sätt. En stor skadeförebyggande åtgärd är att vuxna lär barnen hur de ska bete sig med djur i dess närhet hävdar Håkanson (2009b).

Folke-Fichtelius (1995) menar att barn och djur hör ihop och att barn tycker att det är roligt att umgås med djur. Vidare menar Folke-Fichtelius att djur förmedlar trygghet och ett emotionellt stöd till barn. Dirfeldt och Persson (2008) skriver att barn som befinner sig kring djur kan hantera omgivningens krav och förväntningar på ett bättre sätt. Stödet som ett djur kan ge ett barn kan underlätta att barnet ska ta steget till att möta utmaningar. Westin (2009) menar att användning av djur som stöd i frågor som kan vara känsliga och jobbiga kan avdramatisera dessa.

2.4 Djur i undervisningen

Björklund och Elm (2003) menar att det är viktigt att barn arbetar med djur och dess kretslopp i förskolan. Författarna skriver även att det är väsentligt att använda sig av undervisning där barnen själva får undersöka och prova sig fram istället för teoretisk undervisning. Detta hävdar även Dirfeldt och Persson (2008) och tillägger att varierande material, situationer och miljöer utvecklar barnen. Konkreta upplevelser i och med miljön gör att barn uppmärksammar saker genom syn, hörsel, känsel och smak uttrycker Westin (2009). De förutsättningar som är betydelsefulla för barns inläring är barn själva med att skapa i samspel med andra, i deras naturliga vardagssituationer. Detta hävdar Karlsson (2009) och anser även att saker som sker i särskilda sammanhang har betydelse i hur barnens relationer utvecklas. Det viktigaste i lärandet är att få barnen motiverade och engagerade, anser Dirfeldt och Persson (2008) och menar även att samspel är något som gör lärandet meningsfullt.

Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2007) anser att pedagoger i förskolans verksamhet bör arbeta med material på olika sätt för att barn ska ges möjlighet till att arbeta med alla sinnen. De bör få vara delaktiga i olika processer och perspektiv för att kunna utveckla en helhet. Vidare belyser författarna vikten av att använda sig av olika typer av undervisningsformer som är intressanta och meningsfulla för barn när de ska utveckla kunskap. Leicht Madsen (2002) menar att djur kan vara ett hjälpmedel till att utveckla barns koncentration, uppmärksamhet samt rumsuppfattning. Höök (2010) instämmer i dessa tankegångar och hävdar att djur utvecklar det lustfyllda lärandet. I Lpfö98 poängteras det att den pedagogiska verksamheten till största delen ska bestå av barns intressen, erfarenheter, behov och åsikter. Den ska bygga på barns nyfikenhet och lust att lära. I arbetet med barn gynnar det deras lärande om innehållsområdet är något de är intresserade av, menar Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2007). Folke-Fichtelius (1995) hävdar att skolans utemiljö är i behov av variation och att djur kan vara ett positivt inslag i denna typ av undervisningsmiljö. Om skolan inte har möjlighet till att ta in pålsdjur finns det andra typer av djur, till exempel fiskar och vandrande pinnar. Westin (2009) anser att barn ska ges möjlighet till att utveckla relationer till djur genom att ta in dessa i undervisningen. Effektiva lärandesituationer sporras av nyfikenhet, gemenskap, beröring och upptäckarglädje, detta är något som djuren skapar när de tas in i undervisningen, anser Håkanson (2009a). Att använda djur är exemplariskt i arbetet för att motivera barn till läsning, skrivning och räkning samt att det gynnar barns vilja till att själva söka fakta. Långvarigt arbete med djur ger en positiv effekt på barns självkänsla och empati. Enligt Håkanson har det, genom forskning, framkommit att personer som har en relation till djur utvecklar större empati samt ett mindre aggressivt beteende. Genom hundträning under skoltid har det påvisats att barn får en ökad kompetens samt utvecklar mindre aggressivitet. Barn som varit på ridläger har även de visat att de utvecklat ett bättre psykiskt mående. Uvnäs Moberg (2000) hävdar att oxytocin frigörs från kroppen när vi umgås med och berör djur, detta minskar stress och kan därmed förbättra inläringen. Barn som är lugna och avslappnade lär sig bättre än stressade barn. Även Håkanson (2009b) anser att när vi berör djur skapas ett lugn hos människor samt ger ett välmående, vilket gör att

vi utvecklar ett bättre minne och ökar inläringen. Vidare rapporterar Håkanson om en studie där barn med bland annat lässvårigheter får möjlighet att läsa för en hund, vilket resulterat i positiva resultat. Även Höök (2010) skriver om hundens inverkan i skolan, där hundarna stödjer och skapar ett lustfyllt lärande för eleverna i deras läxläsning. Hundarna är delaktiga i undervisningen, bland annat beskriver författaren en engelsklektion där barnen får skriva kroppsdelar på engelska och placera dessa på rätt plats på hunden. Barnen får även möjlighet att utföra läsövningar där de får högläsa för hunden. Höök beskriver även en gymnastiklektion där barnen får genomföra olika aktiviteter tillsammans med hunden. Vidare belyser författaren om den fysiska aktiviteten det innebär att umgås med djur och menar att det har en positiv inverkan på människors hälsa. Sandberg och Norling (2009) menar att barnens motorik utvecklas samt att de erbjuds frihet och utrymme när djur och dess miljö används som pedagogisk resurs. Även Håkanson (2009c) anser att djur inte bara påverkar människan på det psykiska planet utan att de också stimulerar motoriken på ett naturligt sätt. Enligt Folke-Fichtelius (1995) har skolor uppvisat ett ökat intresse att arbeta med djur i sin verksamhet. Detta menar författaren kan bero på att miljö och kretslopp är något som är aktuellt i dagens samhälle. I Lpfö98 belyses det att varje barn ska utveckla en förståelse kring hur de påverkar naturens kretslopp och utveckla kunskap om detta. Vidare står det att förskolan ska utveckla barns respekt inför allt levande och värna om sin närmiljö.

Eriksson (2009) anser att viktiga inslag i inkluderingsperspektivet är att pedagoger ska utveckla ett intresse hos barnen att vilja lära sig mer om sin omvärld. Johansson och Pramling Samuelsson (2008) skriver att barn i förskolan utvecklar kunskap för att få en begriplig omvärld samt insikt i om hur de skall hantera den. Kunskaperna erövrar de genom att vara delaktiga i relationer och skapa erfarenheter. Barn erövrar sin kunskap genom att använda hela sin kropp hävdar Johansson och Pramling Samuelsson (2008). De anser även att kunskap utvecklas i det sammanhang som barnet erfar sina upplevelser. Björklund och Elm (2003) uttrycker att barn som har tillgång till konkreta redskap och ett för dem begripligt och meningsfullt sammanhang utvecklar en förståelse och kunskap. Vidare menar författarna att när barn arbetar med djur är det väsentligt att de vuxna har kunskaper och förmåga att kunna anpassa verksamheten till barnens värld samt kunna ge barnen stimulering och vägleda dem i kunskapsutveckling. Under hela småbarnstiden undersöker och utforskar barn hur saker hänger ihop för att få deras värld begriplig. Vidare anser Björklund och Elm att möjligheten att tillbringa sin barndom med djur och dess miljö är viktigt för att barnen ska bli medvetna om miljöns betydelse och hur allting hänger ihop. Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2007) yttrar att barns livsvärld utvecklas när de befinner sig i världar där djur, natur, historia, kultur och samhälle sammanförs. De gemensamma och individuella upplevelserna skapar en helhet som påverkar varandra. Detta menar även Håkanson m.fl. (2008) och anser även att när barn tar del av meningsfulla aktiviteter utvecklar de en känsla av sammanhang. Barn som tar del av aktiviteter som är meningsfulla och verkliga skapar en bra lärandemiljö. I genomförandet kring djur ges barn möjlighet till att utveckla en kunskap i hur de ska gå tillväga med djuren, vilket stimulerar barnens

lärande. I verksamheter på bondgårdar där djur är delaktig tillämpas detta arbetssätt uttrycker författarna. Aktiviteter med djur ger barn en känsla av meningsfullhet vilket gör att aktiviteten uppfattas som roligare att utföra. Håkanson (2009a) anser att genom skötsel av djur ges barn möjlighet att känna sig behövda samt får en konkret koppling till det vardagliga livet. Forsman och Forsman (2006) menar att det är ovanligt att barn kommer i kontakt med hur mänskligt liv föds och att se djur födas skapar en tankeverksamhet hos barnen om liv och död. Även Folke-Fichtelius (1995) hävdar att barn får en förståelse för livet då de följer djur i olika händelser så som parning, liv och död. Då de utforskar detta med djur kan de lättare utveckla en förståelse inför den mänskliga livscykel.

Enligt Folke-Fichtelius (1995) innebär djurkontakt inte endast kontakt med sällskapsdjur och andra tama djur utan även vilda djur som lever fritt i naturen. Dessa djur ger också utmärkta möjligheter till att påverka barn. Dirfeldt och Persson (2008) skriver att föräldrar anser att barn som befinner sig kring djur lär sig ansvar och hur de ska uppträda även kring medmänniskor samt att djur ger både kärlek och vänskap. Föräldrar anser även att djur som medverkar i undervisningen är positivt och att djuren finns som stöd till barnen när pressen ökar.

2.5 Djurens påverkan på barn i behov av särskilt stöd

Enligt Carlsson (2006) var det barnpsykologen, Boris Levinson, som utvecklade begreppet Pet Therapy år 1964. Levinson noterade att tillbakadragna barn blev mer öppna när de var i kontakt med djur. Djur fungerade som isbrytare i samtal, då djuret var den gemensamma nämnaren och fokuset låg på djuret istället för direkt på barnet. Skolor har använt sig av djur i verksamheten när de haft barn med särskilda behov, beteendestörningar eller barn som genomgått traumatiska händelser nämner Håkanson m.fl. (2008). Vidare skriver författarna att djur även har använts där barn riskerat att hamna utanför den sociala normen samt visat dåliga resultat i skolan. Forsman och Forsman (2006) uttrycker att barn med diagnoser, som till exempel ADHD, blir lugnare och koncentrationsförmågan ökar när de umgås med djur. Därför anser de att skolor bör använda sig av djur i sin verksamhet för att barn ska kunna öka sina möjligheter till att få bra studieresultat. Även Håkanson (2009a) instämmer i denna tankegång och menar att barn med olika diagnoser som bland annat resulterar i koncentrationssvårigheter, kan motiveras till att delta i undervisningen om djur är delaktiga. När det gäller barn i behov av särskilt stöd har forskning visat, enligt Leicht Madsen (2002), att djur är användbara. Positiva resultat har visats på barn med autism, där dessa först öppnat sig för djuren och senare även för människor. Likaså människor som är psykiskt sjuka har fått positiva resultat när de haft kontakt med djur. Psykiskt sjuka människor har fått ett bättre socialt samspel när de bott tillsammans med djur, enligt Uvnäs Moberg (2000). Leicht Madsen (2002) menar att djur uppvisat ett positivt inflytande på handikappade, de har även utvecklat ett större självförtroende och kunnat "glömma bort" sitt handikapp under dessa tillfällen. Då vi i dagens samhälle utvecklat mycket positiv kunskap kring djurs påverkan på människan, borde det vara ett naturligt inslag att olika institutioner använder sig av djur i sin verksamhet.

3. Metod

Under detta kapitel presenteras tillvägagångssättet som använts under genomförandet av studien.

3.1 Datainsamlingsmetod

Denna studie grundades på den kvalitativa strategin. Den kvalitativa strategin menar Denscombe (2009) använder sig av metoder så som observationer och djupintervjuer. I denna studie användes semistrukturerade intervjuer, vilket innebar att respondenterna gavs möjlighet till att uttrycka sina egna uppfattningar och åsikter. Denscombe (2009) skriver att i de semistrukturerade intervjuerna använder intervjuaren sig av frågor som ska besvaras. Intervjuaren ska vara flexibel vad gäller ordningsföljd samt att respondenterna ska ges möjlighet till att utveckla sina svar. Intervjuaren kan genom denna metod ställa följdfrågor till respondenternas svar. Stukat (2005) skriver att om respondenten ges mycket eget utrymme ökar möjligheterna till att ta del av ny forskning. De semistrukturerade intervjuerna passade bra i denna studie då den gav respondenterna möjligheten till att tänka själva, komma med idéer och använda sig av sina egna formuleringar, vilket är precis det vi ville att respondenterna skulle ha möjlighet till. Strategin gav även intervjuaren möjlighet till en djupare inblick i ämnet. Under intervjuerna var vi två stycken samt använde oss av diktafon, anledningen till detta val var för att vi vill säkerställa vårt resultat. Genom att vi var två som hörde kunde vi komplettera varandra med följdfrågor, om en av intervjuerna missade en sak så ökade möjligheten att den andra kunde uppfatta det. Diktafonen underlättade transkriberingen av intervjuerna. Denscombe (2009) menar att nackdelarna med den kvalitativa strategin är att intervjuarens egna tolkningar kan påverka resultatet. Ytterligare en aspekt är att det är tidskrävande.

Vi använde oss även av metoden deltagande observation. Deltagande observation ger observatören möjlighet att uppmärksamma händelser som de annars inte ges möjlighet till, menar Denscombe (2009). Denna metod ger en detaljrikhet och ger tillfälle till att komma in i verksamheten och se den med egna ögon. Stukat (2005) menar att observationer är en bra metod för att uppmärksamma om pedagogerna agerar som de påstår att de gör. Vi genomförde observationen på en förskola som samarbetar med en 4H gård, vi observerade under en hel dag och de utfördes av oss båda. Vi antecknade individuellt de observationer vi noterade. Efter observationsdagen samlade vi bådas observationer och lyfte de som var relevanta för studien. Nackdelen med deltagande observation är att det är en tidskrävande metod menar Stukat (2005).

3.2 Urval

Valet av förskola, för att intervjua pedagoger och observera verksamheten, avgjordes av dess pedagogiska inriktning mot djur samt det geografiska läget. På denna förskola

intervjuade vi fyra personer med olika bakgrund, utbildning och arbetsuppgifter. Intervjuerna genomfördes enskilt med respondenterna i en lugn och avslappnande miljö.

Vår första intervju, med respondent 1, varade i 33 minuter och var med en av de som grundade förskolan. Denne var utbildad djurskötare men saknade pedagogisk utbildning. Respondenten har arbetat med barn och ungdomar i 20 år. Intervjun med respondent 2 varade i 25 minuter. Denne saknade pedagogisk utbildning men har arbetat på denna förskola i tio år och är respondenten är ansvarig för en av barngrupperna i verksamheten. Respondent 3 examinerades 1993 som förskollärare. Denna respondent var en av två som startade förskolan och är verksamhetschef. Denna intervju varade i 40 minuter. Den fjärde och sista intervjuade respondenten på förskolan var barnskötare och ansvarig för aktiviteterna på 4H gården. Respondenten har arbetat inom barnomsorgen i 17 år och på denna förskola i 1 år. Intervjun varade i 25 minuter.

Ytterligare en intervju genomfördes och denna skedde via telefon, då dennes förskola ligger geografiskt sett långt bort från oss. Även denna förskola hade en djurprofilering. Respondent 5 är förskollärare som varit verksam inom förskolans verksamhet i 14 år varav 10 år på förskolan med djurinriktning. Respondenten har även tidigare arbetat som djursjukvårdare. Intervjun varade i 30 minuter

Våra observationer genomfördes på en förskola med djurinriktning, vilket är densamma som våra första fyra intervjuer genomfördes på. Observationerna genomfördes under samma dag som intervjuerna utfördes. Observation 1 genomfördes i stallet på 4H gården samt utomhus. Observation 2, 3, 4 och 5 utspelades inomhus på.???

Det har varit problematiskt att hitta verksamheter som använder sig av djur i pedagogiken. De flesta vi hittade låg geografiskt långt borta ifrån oss. Vi kontaktade en förskola som låg i närheten men de valde att inte delta i studien. Mail med undersökningsfrågor skickades ut till fem förskolor i landet som har djurprofilering men ingen av dessa svarade. Vi har även ringt och mailat till en grundskola som arbetar med djur i undervisningen men fick inget svar.

3.3 Databearbetning och analysmetod

Materialet bearbetades genom renskrivning av intervjuer och observationer. Därefter analyserades det bearbetade materialet för att hitta likheter. Observationerna jämfördes och analyserades tillsammans med intervjuerna, där lyfts handlingar och händelser som förstärker det respondenterna sagt i intervjuerna.

3.4 Etiska ställningstaganden

Innan vi började intervjuerna och observationerna informerade vi respondenterna om syftet med forskningen samt vad vi kommer använda intervjuerna och observationerna till. Vi informerade även respondenterna om att de deltar frivilligt

samt att de kan avbryta intervjun och observationerna när de vill, genom detta uppfyller vi informationskravet. Under observationen på 4H gården var vårdnadshavare till barnen delaktiga och fick information kring vad vi skulle göra och hur vi skulle använda materialet samt fick förfrågan om de inte ville att vi skulle observera deras barn. Alla respondenter och deltagare i observationerna och intervjuerna behandlas helt anonymt enligt konfidentialitetskravet. Nyttjandekravet betyder att materialet vi samlat in enbart används i forskningssyfte.

3.5 Metoddiskussion

I denna studie insamlades empirin genom den kvalitativa strategin. Detta i form av semistrukturerade intervjuer och deltagande observationer. Genom att kombinera intervjuer och observationer får vi ta del av en större bredd av det insamlade materialet.

Valet av semistrukturerade intervjuer avgjordes då det gav oss möjligheten att kunna ställa följdfrågor. Att vi även använde oss av observationer gjorde att vi kunde jämföra respondenternas intervjusvar med observationerna för att hitta likheter samt olikheter. Därmed gav det oss en bredare insyn i den pedagogiska verksamheten. Respondenterna upplevdes sanningsenliga i sina svar och detta var något vi fick bekräftat, då dessa stämde överens med observationerna. Det förvånade oss att det i studien inte visade några olikheter i agerande jämfört med intervjusvaren vi fått.

4. Resultatpresentation

Under detta avsnitt kommer de empiriska undersökningarna presenteras var och en för sig.

4.1 Intervjuer

4.1.1 Djuren integreras i verksamheten

Respondent 1 och 5 berättar att verksamheten med djur är ämnesintegrerad. Respondent 4 och 5 berättar att barnen får matematisk träning i begrepp och uträkningar när de mäter och väger djurens mat. Respondent 5 säger även att barnen får träna på olika begrepp, så som över, under, framför, bakom och så vidare. Respondent 1 berättar att förskolebarnen går till 4H gården tre till fyra dagar i veckan, där får de hjälpa till att sköta sysslorna på gården vilka består av allt som ska genomföras kring djurskötsel. Även Respondent 4 och 5 berättar att på deras förskola får barnen hjälpa till med sysslorna kring djur. De får göra allt som behövs, mocka, utfodra med mera. Barnen har egna små skottkärror som de använder när de mockar inne hos djuren. Respondenterna berättar att barn växer med sina uppgifter på gården och uppvisar en säkerhet när de klarar av sina uppgifter. Barnen brukar få promenera med getterna och fåren i grimma. Respondent 4 berättar även att ibland sätter sig barnen med en kanin i knäet och borstar eller bara gosar en stund. Barnen får även möjlighet att åka häst och vagn samt rida på hästarna. På fredagar brukar barnen och pedagogerna ta med sig picknick och åka häst och vagn eller promenera

tillsammans med en häst, där barnen får turas om att rida. Respondent 5 berättar att barnen tränar balansen vid ridning. Pedagogen och barnen klättrar ibland upp på höskullen och läser saga. Respondent 3 berättar att förskolan brukar sätta upp teaterföreställningar där de låter djuren vara delaktiga i pjäsen. Respondent 1 belyser att de brukar ha olika teman med barnen där de får lära sig allt om ett djur under en vecka.

4.1.2 Kunskap och utveckling genom konkreta kopplingar

Respondent 1 berättar att barnen är delaktiga när fåren ska klippas och efter klippningen får barnen arbeta med ullen samt följa processen hur fårens ull blir till garn. Genom detta utvecklar barnen en förståelse för verkligheten säger respondenten. På våren föds det lamm på 4H gården som slaktas på hösten och blir till kött. Barnen är inte delaktiga i slakten av djuren men de får en förståelse från var köttet i affären kommer ifrån. Vidare berättar respondenten att det tidigare fanns höns på 4H gården, barnen fick då plocka ägg som de sedan bakade med. Respondenten berättade att många gårdar har ”jord till bord”, vilket innebär att kretsloppet belyses för barnen. Barnen får vara delaktiga i fodring av hönsen (matrester), som sedan värper ägg vilka verksamheten använder till bakning och i matlagning. Barnen får slänga skalet i komposten som förmultnas och blir jord.

4.1.3 Liv och död

Respondent 1 menar att barnen blir helt bejublade när de har lamm på gården men att det ibland händer att något djur dör. Respondenten berättar även om en förskola som varit på besök på gården, där de upptäckte en död tupp. Respondenten hade då lyft upp den döda tuppen och visat den för barnen. Hon upplyste barnen lugnt, att så här ser en död tupp ut. Respondenten menar att hon var helt naturlig och lugn hela tiden, samt att det resulterade i att barnen inte tyckte att det var något märkvärdigt. De försöker inte göra någon stor sak av det om något djur dör. Det är jättetråkigt när ett djur dör men nästa dag kan det födas lammungar som skuttar runt i solen, det är livets gång vilket barnen utvecklar en kunskap och medvetenhet kring anser respondenten. Respondenten framställer att när döden kommer i skymundan så tycker barnen att det blir det mer intressant och blir större än vad det egentligen är. Respondenten menar att pedagogerna måste vara flexibla i sin lärarroll då det kan hända mycket från dag till dag på gården.

4.1.4 Djurens påverkan på barnen

Respondent 1 och respondent 3 menar att barn lär sig att ta ansvar genom djur, utvecklar ömhet och respekt samt hur de ska behandla varandra och djuren. Respondent 4 instämmer i detta och menar även att en stor glädje infinner sig hos barn när de vistas kring djur, samt att den empatiska förmågan utvecklas både mot djur och människor. Respondent 5 instämmer och tillägger att barnen lär sig noggrannhet samt blir harmoniska bland djur. Respondent 2 tycker att kombinationen djur och barn är bra, då barnen lär sig hantera och behandla djuren på rätt sätt ”/.../ de behöver varandra” (respondent 2). Respondent 5 berättar att

barn finner en stor glädje i att sköta om djur och att de verkligen går in för sin uppgift.

Respondent 1 menar att barn som är rädda, osäkra eller har dålig självkänsla har stor behållning av djur, då djuren bara finns där. Ett djur är alltid en vän. Glädjen strålar i barns ögon då de umgås med djur. Vidare menar respondent 1 att om osäkra barn erbjuds starka element växer de som människor. Både respondent 1 och 3 framställer att när barnen börjar på förskolan får de lära sig hur de ska behandla djuren.

Respondent 3 berättar att barnen på förskolan lär sig hundvett eftersom det finns två hundar inne i förskolelokalen. Respondenten förklarar att hundvett innebär att barnen får lära sig respektera och lyssna på hundens signaler, till exempel om hunden går iväg eller lägger sig under bordet får barnen inte följa efter eller gå till hunden. Förskolan använder sig av en bok (Lisa lär sig hundvett) när barnen lär sig hur de ska behandla hundar. Respondent 3 menar att djurvett är grunden på denna förskola, vilket även går hand i hand med hur människor ska behandla varandra. Respondent 1 uttrycker att barn som börjar på förskolan tycker att djuren är väldigt spännande, därför startar de omedelbart när barnen börjar på förskolan med att visa barnen vilka regler som gäller på förskolan och kring djuren. Respondent 4 menar att det är olika hur barn reagerar på djur, ofta är de avvaktande i början men när de blivit mer bekväma kring djuren är risken att de blir orädda och ibland respektlösa mot djuren. Respondent 1 anser att när spänningen och den största nyfikenheten avtagit så tycker barnen att det är mysigt med djuren och sitter gärna med ett i famnen eller leker i närheten av djuren, men med en respekt och lyhördhet inför dessa samt deras signaler.

Respondent 4 berättar att de ständigt går igenom säkerhet med barnen och när det finns barn som börjar visa tendenser att vara orädda och respektlösa mot djuren går det igenom säkerheten lite extra. Respondent 1 menar att det är jätteviktigt att personalen har kunskap om djur och djurhållning, annars kan det bli väldigt farligt speciellt om det finns hästar i bilden. Respondent 1 berättar att barnen alltid har hjälmar då de har hand om hästarna. Det finns alltid vuxna med så fort barnen är kring djuren.

Respondent 1 framställer att barn som befinner sig i en verksamhet med djur blir väldigt harmoniska. Respondent 3 anser att det betyder mycket för barn att få växa upp med djur. Respondent 1 menar att de genom sin verksamhet kan starta ett intresse hos barnen som de sedan fortsätter med när de slutat i förskolan, till exempel ridning. Respondent 4 uttrycker att det ofta är föräldrar som har ett eget djurintresse samt föräldrar vars barn inte kommer i kontakt med djur på ett annat sätt, som placerar sina barn på en djurinriktad förskola. Respondent 1 önskar att det fanns fler förskolor och skolor som inriktade sig på djur för det finns så mycket positivt med den inriktningen. Respondent 5 berättar att stallet och djuren är en viktig resurs i deras dagliga arbete.

4.1.5 Barn i behov av särskilt stöd

Respondent 1 menar att barn i behov av särskilt stöd blir mycket lugnare när de klappar djuren, ”/.../ de landar på något sätt” (respondent 1). Respondent 4 anser att det är bra för barn som är i behov av särskilt stöd att komma i kontakt med djur och den miljön. Respondent 1 och respondent 4 berättar att de anordnar handikappridning på 4h gården där barn med funktionshinder får möjlighet att komma i kontakt med djuren på gården och uppleva denna miljö. Respondent 5 berättar att de har två barn som har olika typer av funktionsnedsättningar, dessa barn har blivit lugnare i närheten av djuren. Respondenten menar också att barnen brukar få vredesutbrott ibland och att dessa kommer mycket sällan när barnen är tillsammans med djuren.

4.2 Observationer

4.2.1 Djur i verksamheten

Den stränga kylan (-26°) gjorde att personalen valde att ställa in verksamheten på 4H gården den morgonen. Detta innebar att vi inte kunde genomföra vår observation med förskolebarnen. Däremot fick vi veta att det skulle vara en annan form av pedagogisk verksamhet på eftermiddagen. De genomför samma aktiviteter som med förskolan förutom att de tar in djuren och förskolan tar ut djuren. Ett mini 4H innebär att barn mellan 3-6 år i en grupp om max 6 stycken tillsammans med sina föräldrar kommer till gården och deltar i aktiviteter, som bland annat skötsel av djuren, ridning med mera. Det finns en personal som leder aktiviteterna och föräldrarna finns bara med som stöd till barnen.

I en observation av 4H gårdens aktiviteter befann sig ledaren tillsammans med barnen i en box där det var kaniner. Ledaren tog fram en borste som barnen fick använda till att borsta kaninen. Efter detta visades kaninens tänder och ledaren frågade barnen vad de trodde att kaniner äter. Barnen var först tysta och avvaktande men slappnade sedan av och en bra diskussion fördes kring ämnet. Efter en stund valde ledaren att gå vidare genom att ta in en av hästarna i stallet. De barn som ville fick vara med och ta in hästen, genom att hålla i varsitt grimskäft. Ledaren gick sedan iväg och hämtade hjälmar till barnen och borstar med mera som de använde på hästen. Under tiden barnen hjälpte till att borsta så berättade ledaren om hästen och vad delarna på hästen hette. Efter detta hjälptes de åt att kratsa hovarna och barnen hjälpte glatt till. När ledaren sedan sadlade och tränade hästen berättade hon hela tiden vad hon gjorde och vad de olika delarna på utrustningen hette. Efter detta frågar hon barnen vilka som ville rida och det ville alla utom ett barn. När barnen fick höra att de skulle få rida så lyste de upp och blev ivriga, de ville snabbt sätta på hjälmen och börja. Barnen fick rida en och en och ledaren ledde hästen. Ledaren höll hela tiden kontakt med barnet som red genom att fråga hur det gick. Under hela ridturen såg barnen stolta ut och det slutade med att alla barnen red, även de som från början inte ville rida ångrade sig och red.

I en observation på förskolan uppmärksammade vi ett barn som kom fram och visade en teckning för pedagogen. Teckningen föreställde grisen Gunnel (som just avlidit) och pedagogen svarade att barnet skulle spara teckningen. Efter en stund kom barnet fram igen och sa att Gunnel är i himmelen. Pedagogen bekräftade, varpå barnet sedan frågade om det skulle komma en ny Gunnel imorgon. Pedagogen svarade att det inte skulle komma någon ny dagen efter, men kanske någon annan gång och att den grisen skulle de döpa till något annat namn. Barnet frågade om det först kommer en bäbisgris, varav pedagogen gav respons och svarade att så kanske det skulle bli. Pedagogen fortsatte och pratade om att de alltid kommer att komma ihåg Gunnel. Barnet svarade men blev sedan avbruten av att det blev samling med resten av gruppen.

4.2.2 Djur förmedlar lugn

I förskolan hade några av barnen varit inne och pysslat, när de var klara så blev det fri lek, ett av barnen var lite trött och gick oroligt omkring och visste inte riktigt vad denna skulle göra. Barnet satte sig ner bredvid en av hundarna som låg på golvet. Hunden började genast vifta på svansen och gav barnet en puss. Barnet lutade sitt huvud mot hundens rygg och klappade den. Barnet satt en lång stund bredvid hunden och slappnade av.

Barnen var inne på förskolan där verksamheten var i fullgång då dörren öppnades och förskolans hundar rusade in i lokalen. Barnen uppmärksammade detta och välkomnar hundarna genom klappar, men återgår snabbt till sina tidigare aktiviteter.

Under en annan observation kunde vi se hur en hund vankade omkring och hur ett barn ville klappa hunden, hunden visade att den ville bli lämnad ifred varav barnet följde efter, en pedagog såg detta och bröt barnets beteende genom att förklara att djuret ville bli lämnat ifred och att denne måste respektera det.

5. Resultatanalys

I detta kapitel kommer den teoretiska delen att jämföras med empirin från våra studier.

5.1 Djurens påverkan på barnen

I intervjuerna uttrycker flera respondenter att barnen ska lära sig att behandla djuren och varandra med respekt. Att barn lär sig att visa känslor, ömhet och respekt menar även Folke-Fichtelius (1995). I intervjuerna framkom det att djuren ger barn glädje samt att de utvecklar sin empatiska förmåga. Höök (2010) och Leicht Madsen (2002) bekräftar detta när de hävdar att djur ger barnen glädje och kärlek. Respondenterna anser att ett djur alltid är en vän som finns där oavsett barnets sinnesstämning och detta bekräftas av Leicht Madsen (2002) och menar att barn får en känsla av att bli ovillkorligt älskad av djuren. Höök (2010) samt Dirfeldt och Persson (2008) instämmer i resonemanget och tillägger att djur är fördomsfria och att barn därför väljer att delge djuren sina tankar, hemligheter med mera. Vidare menar även Höök

att djur har en förmåga att kunna trösta. Detta resonemang instämmer respondenterna i. Barn som är rädda, osäkra eller har dålig självkänsla menar respondenten har stort utbyte av att umgås med djur och att de då växer som människor. Detta syntes tydligt i en av våra observationer då ett oroligt barn fann trygghet i ett djur. Detta bekräftas av Leicht Madsen (2002) och dennes tankegångar om att barn utvecklar en självsäkerhet och att deras ängslighet minskar vid djurkontakt. Carlsson (2006) menar att barn har lättare att anförtro sig till djur än till vuxna. Att barn upplever att de kan lita på djur kan vara för att de upplevs som pålitliga, goda lyssnare samt att de aldrig är ironiska menar Folke–Fichtelius (1995).

I intervjuerna framkom det att när barnen har vant sig vid att ha djur i sin närhet leker de i djurens närhet med en respekt för dessa. I en av observationerna syns detta tydligt då barnen glatt hälsar på hundarna som kommer inspringandes på förskolan, och därefter fortsätter de sin lek bredvid hundarna. I en av våra observationer ser vi motsatsen till detta då ett av de nya barnen på förskolan följde efter en hund och vill klappa den, trots att hunden tydligt visar att den vill bli lämnad ifred. Höök (2010) bekräftar händelsen och menar att barn har lättare att utveckla ett samspel med varandra om det finns djur i närheten. Barnen sitter gärna med ett djur i famnen och myser enligt respondenterna. Detta har Håkanson (2009b) en förklaring till, då hon anser att människor känner sig lugnare och tryggare i samvaron med djur. De påverkar vår sinnesstämning och ger oss en stor glädje. Även Håkanson m.fl. (2008) instämmer i resonemanget och menar att kontakt med djur påverkar människors stressnivå och gör oss harmoniska i och med att de påverkar vår sinnesstämning på ett positivt sätt. I en av observationerna syntes detta tydligt, då ett av barnen var oroligt men fann sitt lugn bredvid en av förskolans hundar. En av respondenterna anser att kombinationen djur och barn är bra och att de behöver varandra. Detta är något som Folke–Fichtelius (1995) bekräftar med sina tankar kring att djur och barn hör ihop, djur förmedlar även en trygghet för barn. Även Carlsson (2006) hävdar att djur är betydelsefulla för barn och människor. Dirfeldt och Persson (2008) anser att djur kan ses som ett stöd till barn när de ska hantera omgivningens förväntningar eller när de står inför nya utmaningar. Detta är också något som Westin (2009) uttrycker och menar att djur kan vara ett stöd i frågor som upplevs som påfrestande. Även Höök (2010) instämmer och poängterar att barn som har problem med destruktiva handlingar, kan bli hjälpta om de umgås med djur.

Leicht Madsen (2002), Uvnäs Moberg (2000), Håkanson (2009a) samt Forsman och Forsman (2006) menar att djur utvecklar människor med god hälsa. Stressen minskar och blodtrycket är lägre när barn är i närheten av djur, även om de inte vidrör djuret. Vidare menar författarna att vilken djurart som människor interagerar med är av mindre betydelse, utan att samtliga djur innebär en positiv hälsoaspekt. I våra intervjuer framkommer det att barn blir harmoniska av att umgås med djur samt att det är betydelsefullt för barn att växa upp med djur. Detta bekräftas då beröring och kroppskontakt är mycket viktigt för barns hälsa, menar Folke–Fichtelius (1995) och tillägger att djur inte helt kan ersätta mänsklig kontakt.

När barnen inskolas på förskolan får de lära sig hur djuren ska behandlas. Detta är grundläggande för att förskolans verksamhet ska fungera. Djurvett innebär att barnen lär sig att behandla djuren med respekt och att kunna tolka deras olika signaler. Bland annat lär de barnen att när hunden går undan får de inte följa efter. Detta gör pedagogerna bland annat genom att använda sig av lämplig litteratur för detta ändamål. Respondenterna menar även att lära sig att respektera djur går hand i hand med att respektera sina medmänniskor. Detta bekräftas av Dirfeldt och Persson (2008) samt Carlsson (2006) och menar även att barn redan från tidig ålder kan sätta sig in i hur djur agerar och att detta innebär att barn utvecklar sin empatiska förmåga mot såväl djur som människor.

I intervjuerna framkom barnens olika reaktioner på djur. De flesta brukar vara avvaktande till en början, för att sedan ha en tendens till att bli respektlösa gentemot djuren. Detta lyfter frågan angående säkerheten i verksamheten. Respondenterna menar att det är viktigt att personalen är kunnig i med djuren samt att rutiner för säkerheten finns och att den alltid ska tillämpas i första hand. I en observation fick vi se exempel på hundvett och hur detta tillämpas på förskolan, då ett barn följer efter en hund när denne går undan. En av pedagogerna observerar detta och bryter beteendet genom att påminna barnet om förskolans regler. Leicht Madsen (2002) hävdar att det är genom djurens reaktioner som barnen präglas till hur de kan behandla djuren. Detta resonemang instämmer även Dirfeldt och Persson (2008) i och hävdar att djur inte accepterar att bli behandlade på ett visst sätt. Vidare menar även Leicht Madsen (2002) att det är de vuxnas reaktioner som präglar barnens åsikt om hur de kommer att uppfatta djuren. Hur djur ska behandlas är de vuxnas ansvar att lära barnen menar Folke-Fichtelius (1995). Detta bekräftas även av Håkanson (2009b) som tillägger att när vuxna lär barnen rätt förhållningssätt gentemot djur, är det en skadeförebyggande åtgärd. I våra observationer syntes det tydligt hur säkerheten tillämpas, dels i förskolan när hunden ville vara ifred och även i stallet där hjälmar användes vid ridning och hantering av hästarna.

5.2 Djur i undervisningen

När djur tas in i undervisningen är det viktigt att de vuxna har kunskaper om dessa, för att kunna anpassa det till barnens värld och kan därmed ge barnen stimulans och vägledning, hävdar Björklund och Elm (2003). En av respondenterna uttrycker att de brukar arbeta med olika teman där olika djur är i fokus varje vecka. Johansson och Pramling Samuelsson (2008) hävdar att barn lär sig med hela kroppen. Detta bekräftas även av Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2007). Björklund och Elm (2003), Dirfeldt och Persson (2008) samt Westin (2009) är överens om att barn ska ges möjlighet till att använda sig av varierande och konkret material i undervisningen, samt att detta utvecklar barnen. Djur i undervisningen, menar Håkanson (2009b), är utomordentligt då det motiverar barn till lusten att lära och själva söka fakta. Det lustfyllda lärandet utvecklas i samband med djur anser Höök (2010). Den pedagogiska verksamheten ska till största delen utgå från barns intresse, nyfikenhet och lust att lära vilket poängteras i Lpfö 98, vilket även Håkanson

(2009b), Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2007) anser. De hävdar att barns lärande främjas om det är något som de är intresserade av.

Enligt Höök (2010) används djur i undervisningen genom att barnen applicerat engelska ord på en hund, även under högläsning används djuren i verksamheten. Barn får läsa högt för djur istället för andra barn eller vuxna, menar dels Höök (2010) och Håkanson (2009a). Håkanson har även anammat en studie som visar positiv effekt av att barn läser högt för djur. Barn utvecklar sin kunskap genom konversation med djur då det är betydelsefullt att kommunicera med olika kommunikationspartners. Vidare framkom det i intervjuerna att djur integrerades i verksamheten genom delaktighet i teaterföreställningar. Höök (2010) skriver att djur används även i gymnastik. Då barn ges möjlighet att interagera med djur i dessa aktiviteter. Detta framkom även i intervjuerna då respondenterna anser att barnen ges möjlighet till att träna sin balans genom till exempel ridning. Detta bekräftas även i Sandberg och Norling (2009) samt Håkansons (2009c) tankar om att barnens motorik utvecklas på ett naturligt sätt i och när de umgås med djur och miljön i dess närhet. Författarna anser även att när djur och dess miljö används som pedagogisk resurs ges barnen möjlighet till utrymme och frihet.

I intervjuerna framkom det att pedagogerna arbetar på ett ämnesintegrerat arbetsätt i verksamheten. Barnen får bland annat utveckla sin matematiska förmåga genom att mäta och väga djurens mat. Under intervjuerna berättar respondenterna att barnen är delaktiga i allt som sker med och kring djuren och att detta innebär allt från att mocka till att utfodra djuren. Kunskap utvecklas i det sammanhang som barn befinner sig menar Johansson och Pramling Samuelsson (2008). I detta instämmer även Björklund och Elm (2003) och resonerar vidare att genom delaktighet i olika aktiviteter utvecklar barn sin kompetens. Vidare menar författarna att för att barn ska få deras värld begriplig undersöker de under hela småbarnstiden hur allt hänger ihop. För att kunna koppla samman detta är det betydelsefullt för barn att få tillbringa sin uppväxt tillsammans med djur. I intervjuerna tydliggörs detta när respondenterna berättar hur barnen är delaktiga i allt som sker med djuren. Barnen växer i sina uppgifter och blir stolta då de klarar av att utföra dessa. Barnen får följa lammens väg från födsel till död och det som sker där emellan, bland annat vägen från ull till kläder. I och med detta menar respondenterna att barnen får en koppling till och förståelse för verkligheten. Karlsson (2009) anser att barnen själva är med och skapar förutsättningar för sin egen inläring i samspel med andra, samt att detta sker i naturliga vardagssituationer. I en av våra observationer konkretiserar pedagogen fakta i och med att denna visar barnen kaninens tänder, berättar och visar vad hästens kroppsdelar heter etc. Enligt Dirfeldt och Persson (2008) är motivationen det viktigaste i lärandet samt att detta sker med konkretiserat material.

Skolor har visat ett ökat intresse till att arbeta med djur i verksamheten och detta menar Leicht Madsen (2002) kan bero på det ökade intresset för miljö och kretsloppsfrågor. Det är viktigt att barn arbetar med djur och dess kretslopp i förskolans verksamhet hävdar Björklund och Elm (2003). I Lpfö 98 står det att varje

barn ska utveckla en förståelse för kretsloppet samt att de ska utveckla kunskap om och respekt för djur samt sin närmiljö. Detta är något som bekräftas i våra intervjuer då respondenterna berättar hur de belyser kretsloppet för barnen med konkreta händelser, till exempel då de får följa äggets kretslopp. Djur kan vara ett positivt inslag i undervisningsmiljön anser även Folke-Fichtelius (1995). Djuren kan vara av olika arter då samtliga djur påverkar barn. Genom att ta in djur i undervisningen kan de utveckla relationer till djuren anser Westin (2009). Detta bekräftas i våra intervjuer då respondenterna skulle önskar att det fanns fler förskolor med djurinriktning då det finns så mycket positivt med detta. En verksamhet med djur kan generera intressen hos barnen till att fortsätta med djurinriktade aktiviteter. I våra intervjuer framkom det att anledningen till att föräldrar placerar sitt barn på en förskola med djurinriktning är att de utvecklar ansvarskänsla och empati, detta bekräftas även av Dirfeldt och Person (2008).

När barn befinner sig i världar där djur, natur, samhälle, kultur och historia sammanförs så utvecklas barnen, anser Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2007). Sandberg och Vourinen (2008) instämmer och tillägger att det är samspelet i vardagen i kombination med miljöer, som gör att barnen utvecklar beteenden och färdigheter. Avgörande för delaktighet är en inkluderande miljö anser Luttrop (2009). Detta syntes tydligt i vår undersökning då barnen ges möjlighet att få en konkret koppling till det vardagliga livet, samt får tillfälle att känna sig behövda när de sköter om djur. Såväl de individuella som de gemensamma upplevelserna skapar en helhet för barn och gör dessa meningsfulla. Detta menar Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2007) samt Håkanson m.fl. (2008) och hävdar även att en bra lärandemiljö skapas av dessa meningsfulla aktiviteter. Detta arbetssätt tillämpas då djur är delaktiga i undervisningen. En av respondenterna anser att den miljö där barnen befinner sig, när de arbetar med djur är en viktig resurs i den pedagogiska verksamheten. Bland annat berättar respondenten att de brukar klättra upp på höskullen för att läsa saga.

5.3 Liv och död

I intervjuerna lyftes tankarna om liv och död, detta menade respondenterna blir till ett naturligt inslag i verksamheten då de arbetar med djur. Om pedagogerna förhåller sig lugna och naturliga till både liv och död blir det inte någon stor händelse av det hela. Detta är något som tillstyrks i litteraturen då Folke-Fichtelius (1995) anser att barn får en förståelse för livscykeln när barnen får delta i olika händelser så som parning, liv och död. I en observation fick vi följa ett barns tankar och funderingar efter ett dödsbesked av en gris. Barnet påverkas av händelsen och bearbetar detta genom att ställa frågor till pedagogen om var grisen befinner sig nu. Pedagogen är lyhörd inför barnets tankar, funderingar och lyssnar samt bekräftar barnets tankar. Pedagogen förskönar inte svaren utan är ärlig i svaren på barnets frågor. Barnet frågar även om det kommer en ny gris och om denna gris först kommer att vara en bäbis. Barnet visar under denna observation en nyfikenhet kring ämnet och vilja att utveckla vidare kunskap i området liv och död. Denna händelse bekräftas av Forsman och Forsmans (2006) tankar när de uttrycker att barns tankeverksamhet om liv och

död påbörjas då de kommer i kontakt med detta. Genom egna erfarenheter utvecklar barnen en förståelse kring dess omvärld samt hur de ska hantera dessa situationer menar Johansson och Pramling Samuelsson (2008). Eriksson (2009) instämmer i detta resonemang och tillägger att det är viktigt att pedagoger skapar ett intresse för barnen till att vilja lära sig mer om deras omvärld.

5.4 Barn i behov av särskilt stöd

Håkanson m.fl. (2008) yttrar att skolor har använt sig av djur i pedagogisk verksamhet till barn som är i behov av särskilt stöd. Detta är något som också framkom i intervjuerna då de hävdade att det är bra för barn i behov av särskilt stöd att umgås med djur. Forsman och Forsman (2006), Höök (2010) samt Leicht-Madsen (2002) bekräftar detta och menar även att barn med bland annat koncentrationssvårigheter motiveras till att vilja delta i undervisningen då de umgås med djur. En av respondenterna upplever att barn i behov av särskilt stöd har blivit lugnare när de umgås med djur. Vidare berättar respondenten även att dessa barn ofta brukar få vredesutbrott men att de har minskat vid djurkontakt. Aggressiviteten minskar och barnens empatiska förmåga ökar vid kontakt med djur anser Håkanson (2009a). Barn som har svårt att kommunicera kan våga öppna sig när de är med djur anser Dirfeldt och Persson (2008). Detta är något som Leicht Madsen (2002) instämmer i och poängterar att barn med autism har öppnat upp sig för djur först och sedan för människor. Författaren hävdar att människor med funktionsnedsättningar ökar sitt självförtroende när de umgås med djur och detta framkommer även i intervjuerna då de berättar att de anordnar handikappridning för att dessa människor ska få uppleva miljön och djuren.

6. Diskussion

I detta kapitel diskuteras studiens resultat.

6.1 Djur påverkar

Resultatet i studien synliggör att djur är betydelsefulla i den pedagogiska verksamheten. Förhållningssättet som pedagogerna i studien har vid användandet av djur i pedagogiken överensstämmer med varandra, där samtliga har en positiv inställning till detta. I såväl litteratur som i empiri framkommer det att den främsta anledningen till djurs delaktighet i verksamheten är barns positiva utveckling av ansvar, empati, respekt samt kunskap om hur de ska behandla varandra. Leicht Madsen (2002) tar upp vikten av vuxnas förhållningssätt kring djur, då deras agerande påverkar barns synsätt och hantering av djur. Vi har under studien insett vikten av vuxnas beteenden och handlingar kring djur samt hur dessa påverkar barns inställning.

6.2 Djur i den pedagogiska verksamheten

Undervisningen där djur är delaktiga blir meningsfull, vilket ger barnen ett syfte där de kan relatera till sin vardag och genererar lust att lära. Empiri och litteratur har gett oss insikt kring verksamheter där djur används som pedagogisk resurs. Vi

uppmärksammade hur pedagoger låter djur vara delaktiga i verksamheten genom att använda dessa i den dagliga undervisningen. Vi upptäckte att djuren användes i den ämnesintegrerade undervisningen, vilket skapar ett lustfyllt lärande hos barn. I våra observationer kunde vi se glädjen och lusten att utveckla kunskap hos barnen då de fick möjlighet att interagera med djur i verksamheten. Pedagogerna kan med hjälp av djur skapa ett konkret arbetssätt, där barn ges en verklighetsanknytning och möjlighet till att arbeta med alla sinnen. I vår studie observerade vi hur arbetet med liv och död belystes för barnen på ett naturligt sätt, där ämnet inte doldes utan tillät barnen att vara delaktiga i livets gång. Vi hade inte förutsett att barnen skulle vara så medvetna om livet och döden vilket var positivt för oss. I resultatet framkom det vilken positiv inverkan djuren har på barn när de är delaktiga i undervisningen vilket bekräftade våra aningar.

6.3 Stöd och hjälpmedel

Det utmärkande i studien är vilken positiv inverkan djur har på barn med dålig självkänsla, aggressivitet och osäkerhet samt att djur skapar en känsla av att vara älskad precis som de är. Detta är viktiga aspekter som påverkar barn, speciellt barn i behov av särskilt stöd. Vi blev hänfödda av djurs förmåga att förmedla ett lugn och en trygghet hos barn, detta kan fungera som en bra resurs och ett hjälpmedel för verksamheter med barn i behov av särskilt stöd. Leicht Madsen (2002) anser att personer med funktionshinder ges tillfälle att för en stund glömma bort sitt handikapp när de umgås med djur.

6.4 Säkerhet kring djurhantering

I resultatet framkom vikten av personalens arbete med säkerhet och kunskap kring djurhållning och hantering. Vi blev positivt överraskade över respondenternas inställning och hantering av säkerheten, där denna samt barns kunskap om djurhantering var grundläggande för att verksamheten ska fungera. Genomförandet av hur barnen ska behandla och hantera djur lyftes upp, bland annat med hjälp av litteratur anpassad till barnens kunskapsnivå. Folke -Fitchtelius (1995) skriver att det är de vuxnas ansvar att utveckla barns kunskap kring hanteringen av djur. Håkanson (2009b) tar upp att denna kunskap hos barnen är en skadeförebyggande åtgärd.

6.5 Tillförlitlighet

Då det i denna studie varit problematiskt att hitta verksamheter med djurinriktning som velat delta i studien, har arbetet varit svårt att genomföra. Det medför att risken finns att empirin är för fattig. Studien hade fått en större tillförlitlighet om empirin varit i större omfattning. Om studien ska replikeras så bör forskningen sträcka sig över ett större geografiskt område för att få en större bredd på verksamheter med djurprofilering. Generellt anser vi att resultatet av studien, oavsett vilken djurinriktad verksamhet studien genomförs i, kommer att resultera i likartat resultat. Verksamheterna kommer dock skilja sig i arbetssätt och undervisningsmetoder, men djurs påverkan på barnen kommer vara densamma.

7. Nya forskningsfrågor

Det skulle vara intressant att studera mer om djur i pedagogiska verksamheter där det förekommer barn i behov av särskilt stöd.

Det finns forskning som påvisar de positiva effekterna med att ha djur i pedagogisk verksamhet. Frågan är då hur det kommer sig att inte fler förskolor/skolor använder detta i sina verksamheter och vad krävs för att fler verksamheter ska anamma detta arbetssätt.

8. Slutsatser

Efter att vi i denna studie tagit del av den forskning som finns kring djur och barn har det visat sig att djurs påverkan på barn har större effekt än vad vi först trodde.

Genom att arbeta med djur i verksamheten bearbetas värdegrundsfrågor, då barnen bland annat lär sig hur de ska behandla såväl djur som sina medmänniskor. Studien visar även att djur är positivt i arbetet med barn i behov av särskilt stöd. Denna slutsats grundar sig på att barnen får ett inre lugn och en trygghet när de befinner sig kring djur.

Pedagoger använder sig av djur i verksamheten av olika skäl. Ett av dessa är att lärandet blir lustfyllt och att barn blir motiverade till att vilja lära. Även om verksamheten inte har en särskild profilering mot djur, så ser vi fördelar med att använda djur i undervisningen. Även i småskaliga projekt går det att göra djur delaktiga i verksamhetens vardag. Vår slutsats av studien är att resultatet är rimligt då vårt teoretiska avsnitt bekräftas genom empiristudierna. Vi förvånades över att det varken i intervjuer eller observationer framkom något negativt med att verksamheten har en djurprofil. Vi menar att många barn har någon form av koppling eller personlig erfarenhet av djur, vilket utvecklar en motivation hos barn till att vilja lära sig mer.

Avslutningsvis kan vi med denna studie konstatera att djur har en positiv inverkan på barns utveckling och sinnesstämning.

Referenser

- Backman, J. (1998). *Rapporter och uppsatser*. Polen: Studentlitteratur.
- Björklund, E. & Elm, A. (2003). *De är bara å leta efter maskar*. I: Johansson, E. & Pramling Samuelsson, I. (2003). *Förskolan barns första skola*. Polen: Pozkal.
- Björnehammar, U. (2009). *Inledning*. I: Manimalis. (2009). *Manimalisrapporten 2009*. Tillgänglig: www.manimalis.se. Hämtad: 2011-04-04.
- Carlsson, M. (2006). *Djur som verktyg i socialt arbete*. Stockholms universitet, institutionen för socialt arbete.
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Dirfeldt, R. och Persson, C. (2008). *Att läsa för hunden – en metod för läsfärdighetsträning*. Högskolan Skövde, institutionen för kommunikation och information.
- Eriksson, A. (2009). *Barns delaktighet i förskolan*. I: Sandberg, A. (red.). (2009). *Med sikte mot förskolan – barn i behov av särskilt stöd*. Lund: Studentlitteratur.
- Folke – Fichtelius, M. (1995). *Barn och djur*. Stockholm: Liber.
- Forsman, A. och Forsman, E. (2006). *"Hunden har fått mig att inse att jag inte bara kan bli förbannad"*. Linköpings universitet, institutionen för samhälls- och välfärdsstudier.
- Håkanson, M. (2009a). *Djurens betydelse för människors hälsa*. Lidköping: Grafisk form.
- Håkanson, M. (2009b). *Forskning om sällskapsdjurens positiva effekter*. I: Manimalis. (2009). *Manimalisrapporten 2009*. Tillgänglig: www.manimalis.se. Hämtad: 2011-04-04.
- Håkanson, M. (2009c). *Beskrivning av verksamhet där djur används för att få människor att må bättre*. I: Manimalis. (2009). *Manimalisrapporten 2009*. Tillgänglig: www.manimalis.se. Hämtad: 2011-04-04.
- Håkanson, M. Palmgren Carlsson, C. Sallander, M. Henriksson, G. (2008). *Husdjur och folkhälsa. En forskningsöversikt om betydelsen av sällskapsdjuren och lantbrukets djur för människors hälsa*. Skara: SLU.
- Höök, I. (2010). *Hund på recept den professionella vårdhunden*. Stockholm: Gothia förlag AB.
- Johansson, E & Pramling Samuelsson, I. (2003). *Förskolans vardag*. I: Johansson, E. & Pramling Samuelsson, I. (2003). *Förskolan - barns första skola*. Polen: Pozkal.

Karlsson, R. (2009). *Lekens form och innehåll- gestaltningar av demokratiska aspekter i en förskolekontext*. I: Sandberg, A. (red.). (2009). *Miljöer för lek, lärande och samspel*. Polen: Pozkal.

Leicht Madsen, B. (2002). *Barn djur & natur*. Lund: Tiedlund förlag.

Luttröpp, A. (2009). *Utvecklingsstörning och samspel*. I: Sandberg, A. (red.). (2009). *Med sikte mot förskolan – barn i behov av särskilt stöd*. Lund: Studentlitteratur.

Pramling Samuelsson, I. & Asplund Carlsson, M. (2007). *Det lekande lärande barnet i en pedagogisk teori*. Stockholm: Liber AB.

Sandberg, A. och Norling, M. (2009). *Pedagogiskt stöd och pedagogiska metoder*. I: Sandberg, A. (red.). (2009). *Med sikte mot förskolan – barn i behov av särskilt stöd*. Lund: Studentlitteratur.

Sandberg, A. & Vuorinen, T. (2009). *Barndomens lekmiljöer - förr och nu*. I: Sandberg, A. (red.). (2009). *Miljöer för lek, lärande och samspel*. Polen: Pozkal.

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Utbildningsdepartementet. (2006). *Läroplan förskolan, Lpfö98*. Stockholm:Fritzes.

Uvnäs Moberg, K. (2000). *Lugn och beröring. Oxytocinets läkande verkan i kroppen*. Borås: Natur och Kultur.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Tillgänglig: www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf
Hämtad: 2011-04-10.

Westin, A. (2009). *Djur och natur i förskolan*. Högskolan i Gävle, Institutionen för matematik, natur och datavetenskap.

Intervjuguide

- Hur länge har du jobbat inom förskolan?
- Vad har du för utbildning?
- Varför har du valt att arbeta på en förskola med djurinriktad verksamhet?
- Vad är din arbetsuppgift på förskolan?
- Varför använder ni er av djur i undervisningen?
- Hur tar ni in djuren i undervisningen?
- Använder ni er av miljön bland djur och i naturen som pedagogisk resurs?
- Hur tycker du att djur påverkar barnen?
- Vad tycker du att det finns för fördelar resp. nackdelar med djur i verksamheten?
- Har ni någon erfarenhet av att arbeta med barn i behov av särskilt stöd i samverkan med djur? Om ja, hur anser ni att barnet påverkas av djurets närhet?